

Utfärdat: 2021-03-03

Handläggare: Johanna Jarl, Charlotte Hallberg, Agneta Pihl,
Christian Eidevald

Strategi för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021-2026

Bakgrund

Förskoleförvaltningens direktör beslutade i januari 2021 att ge avdelningen för verksamhetsstyrning och utveckling i uppdrag att arbeta fram förslag på 4–5 språkfrämjande insatser som ska bedrivas långsiktigt och styras från central nivå. Syftet är riktade insatser som ger bättre förutsättningar för alla barn i Göteborgs Stads förskolor att utveckla ett rikt och nyanserat språk utifrån förutsättningar, intressen och behov.

Enligt läroplanen ska förskolan ge varje barn förutsättningar att utveckla ett nyanserat talspråk och ordförråd samt förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften (Lpfö 18 s.14). I läroplanen finns också särskilda skrivningar om främjandet av språkutvecklingen för barn som har behov av teckenspråk och barn som tillhör de nationella minoriteterna. Språket är människans viktigaste redskap för att kunna utveckla sin handlings- och tankeförmåga (Säljö, 2014). Att ge barn möjlighet att utveckla sin språkliga förmåga är därmed ett av förskolans mest centrala uppdrag. Som det första steget i det svenska utbildningssystemet behöver förskolan ge alla barn stöd i att utveckla ett funktionellt språk på svenska, med både vardagligt och kognitivt mer krävande kunskapsrelaterat språk. Erfarenheter visar dock att barn i förskolor med en majoritet flerspråkiga barn i allt för liten utsträckning exponeras för ett välutvecklat och funktionellt svenskt språk. Denna strategi ska därför inte minst bidra till öka kvaliteten och likvärdigheten i förskolans språkfrämjande undervisning i Göteborg Stads förskolor.

Strategin baseras på den rapport¹ om språkfrämjande insatser i Göteborgs Stads förskolor som togs fram 2020 i samarbete med Center för skolutveckling. Rapporten visade att det fanns flera goda exempel på arbete för att öka den språkutvecklande kompetensen bland medarbetare, men det var svårt att se om de mest kvalificerade insatserna verkligen riktades mot barn, förskolor och områden med störst behov. Det var också svårt att dra slutsatser om vilka effekter olika insatser gett för undervisningens kvalitet. Rapporten lyfte fram fyra kriterier som bör känneteckna de insatser som beslutas:

1. Tydliga skriftliga formulerade mål, syfte och ansvar
2. Långsiktighet
3. Förankrade i vetenskap och beprövad erfarenhet
4. Riktade insatser för att öka likvärdighet

Den sammanfattande analysen visade på vikten av:

- Ledarskapets betydelse för språkfrämjande insatser
- Strukturella förutsättningar
- Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet som stöd i att utveckla förskolans utbildning och undervisning
- Barns perspektiv, delaktighet och lärande som utgångspunkt
- Vårdnadshavares perspektiv och delaktighet för barns språkutveckling

¹ [Rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs stads förskolor – en kartläggning och analys av språkfrämjade insatser](#) (2020 Förskoleförvaltningen, Agneta Phil, Annika Hellberg)

Utfärdat: 2021-03-03

Handläggare: Johanna Jarl, Charlotte Hallberg, Agneta Pihl,
Christian Eidevald

- Flerspråkighet som en viktig aspekt för språkfrämjande insatserns effekter
- Riktad kompetensutveckling utifrån barns ålder

Åtgärder och insatser 2021-2026

Strategin delas in i två delar – en strukturell och en innehållsmässig. Strategin omfattar förskolor, pedagogisk omsorg och öppna förskolan. Strategin betonar vikten av tidiga insatser för alla barn.

Strukturella åtgärder

1. En organisation skapas för samverkan av adekvata och likvärdiga insatser för språkutvecklande arbete i förskolan. Första steget är att inrätta en tjänst som central samordnare av språkutvecklande insatser och fyra tjänster som verksamhetsutvecklare språk mot utbildningsområdena (en per utbildningsområde).
2. Nätverk för språkutvecklare och relevanta aktörer startas för att initiera och driva kompetensutvecklingsinsatser där erfarenheter, forskning och kunskaper systematiskt kommer alla till del. På förvaltningsövergripande nivå delas lärdomar, erfarenheter och forskning som kan stärka områdenas och enheternas arbete. Nätverk byggs också med det stadengemensamma området och med andra förvaltningar för att stödja progressionen i det språkutvecklande arbetet från förskola till gymnasium.

Riktade insatser

3. Utöka SOKA (Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i förskolan) till att omfatta fler förskolor. Utveckla insatsen genom att fokusera än mer på flerspråkighet och föräldrasamverkan. SOKA erbjuder kompetensutveckling för rektorer och personal i syfte att utveckla förskolans arbete med det svenska språket och flerspråkighet, men kan också stärka arbetet med föräldrasamverkan.
4. Utöka *Läs hjärta förskola* till att omfatta fler förskolor. Utveckla insatsen genom att förankra den ännu mer i vetenskap och beprövad erfarenhet. *Läs hjärta förskola* erbjuder förskolor att delta i kollegialt lärande. *Läs hjärta förskola*s etablerade samarbete med biblioteken kan gynna arbetet med *Läsluft*. Att stärka samverkan mellan förskoleförvaltningen och kulturförvaltningen bidrar till att förskolan bättre når de barn med störst behov i högre utsträckning.
5. Utöka *Läsluft* till att omfatta fler förskolor och ge förutsättningar för utbildade handledare inom *Läsluft* att leda det språkutvecklande arbetet på förskolorna. *Läsluft* bygger på beprövade erfarenheter av skolutveckling. Insatserna *Läs hjärta förskola* och *Läsluft* kompletterar varandra utifrån *Läsluft*s skolutvecklingsmodell och utgångspunkt i barnets perspektiv.

Innehållet i SOKA, *Läs hjärta förskola* och *Läsluft* innehåller flera olika insatser som exempelvis flerspråkighet, språk och matematik, läsa och berätta, reflekterande högläsning etc. som kan användas i utvecklingen på förskolorna. De senaste årens immigration har ökat kraven på kunskaper om arbete i flerspråkiga miljöer.

I förvaltningen och enheternas systematiska kvalitetsarbete behöver frågor om det språkutvecklande arbetet utvecklas och förbättringsområden identifieras. Utvecklingsarbetet på enheterna ska stödjas genom verksamhetsutvecklarna och den centrala samordnaren.

Insatserna behöver utvecklas långsiktigt för att de ska ge varaktiga effekter. Förvaltningsledningen ansvarar för att vara uthållig över tid och skapa en struktur för språkutvecklande insatser. De språkutvecklande arbeten som idag pågår (centralt, i utbildningsområdena och i den vardagliga

Utfärdat: 2021-03-03

Handläggare: Johanna Jarl, Charlotte Hallberg, Agneta Pihl,
Christian Eidevald

undervisningen) får förutsättningar för kvalitetshöjning med en organisering som kan stödja och samordna insatserna. Det är viktigt att strukturen omfattar både den strategiska och operativa nivån samt att rektorn har en central roll i det språkutvecklande arbetet. Det är också viktigt att det finns en samverkan i ett 1–19 årsperspektiv.

Det språkutvecklande arbetet – inklusive det arbete som till exempel specialpedagoger, logopedier och förskolornas rektorer och personal med flera utför i sin arbetsvardag – kopplas samman tydligare med riktade insatser för att få ännu större effekt/synergier och nå fram till de förskolor som behöver stödet som mest. Strategin innebär ett helhetsgrepp, där alla tillgängliga resurser involveras och kompetenser tas tillvara. Inom förskoleförvaltningen finns det exempelvis förskollärare som gått utbildning i Språk-, läs- och skrivutveckling samt utbildats till läslyftshandledare. Strategin syftar till övergripande samordning av dessa resurser. Den centrala samordnaren/språkutvecklaren är en viktig samverkanspart med inte minst den stadengemensamma vetenskapliga arenan, universiteten med flera. Att förskoleförvaltningen deltar i forskningsnätverk är en viktig del i arbetet med vetenskaplig grund.

Implementering

För var och en av punkterna 2 – 5 i strategin upprättas årligen en budget och det avsätts resurser för genomförande. En planering för aktiviteter och åtgärder inom insatsen upprättas årligen senast den 31 jan. I genomförandefasen ska handlingsplaner och riktlinjer utarbetas som behövs i det språkutvecklande arbetet. I detta arbete ska den kommungemensamma riktlinjen² för att stärka arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling också beaktas.

Referenser

- Arnqvist, A. & Blossing, U. (2012). Skolutveckling på vetenskaplig grund, Stiftelsen SAF Stockholm.
- Kultti, A. (2012). Flerspråkiga barn i förskolan villkor för deltagande och lärande. Diss. [Elektronisk resurs] Göteborg: Göteborgs universitet, Göteborg.
- Nasiopoulou, P. (2020). The professional preschoolteacher under conditions of change: Competence and intentions in pedagogical practices [Elektronisk resurs]. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, Göteborg
- Säljö, R. (2014). Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Sommer, D., Pramling Samuelsson, I. & Hundeide, K. (2011). Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Timperley, H., & Sjösten, L. (2019). Det professionella lärandets inneboende kraft (Andra upplagan ed.).
- Vetenskapsrådet. (2015a). En likvärdig förskola för alla barn: Innebörder och indikatorer. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Rapporter

- Rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs stads förskolor – en kartläggning och analys av språkfrämjande insatser (2020 Förskoleförvaltningen, Agneta Phil, Annika Hellberg) Utbildningsdepartementet (2020).
- Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska. (SOU 2020:67)
- Med barnet i centrum, Delrapport inför förskoleförvaltningen i Göteborgs stads

² Länk: [Kommungemensam riktlinje för att stärka arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling \(2019\)](#)

Utfärdat: 2021-03-03

Handläggare: Johanna Jarl, Charlotte Hallberg, Agneta Pihl,
Christian Eidevald

- organisationsöversyn (2021), Christian Eidevald, utvecklingschef
- Göteborgs stad, Förskoleförvaltningen (2017). Förskoleutredningen - En mer likvärdig skola.
- Göteborgs stad, Förskoleförvaltningen (2020). Strategisk plan 2020-2030. Göteborg
- Göteborgs stad (2020). Förskolenämndens årsrapport 2020 (bilaga Fördjupningsområde Undervisningens kvalitet)
- Center för skolutveckling (2019). Kommungemensam riktlinje för att stärka arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling

Utfärdat: 2021-03-03

Handläggare: Johanna Jarl, Charlotte Hallberg, Agneta Pihl,
Christian Eidevald

Lagar och styrdokument

Svenska språket i förskolan

I Sverige är svenska huvudspråk enligt språklagen (2009:600). Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden (4 och 5 §§). Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Den som har ett annat modersmål ska ges möjlighet att även utveckla och använda sitt modersmål. I lagen finns bestämmelser om de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Svenska språket i förskolan har förstärkts i den reviderade läroplanen för förskolan. Enligt läroplanen (Lpfö 18) ska förskolan lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta till vara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att kunna lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften. Enligt läroplanen ska förskolan vidare ge varje barn förutsättningar att bland annat utveckla ett nyanserat talspråk och ett rikt ordförråd. Det finns särskilda skrivningar i läroplanen om främjandet av språkutvecklingen för barn som har behov av teckenspråk.

Förskolans arbete med språkutveckling hos flerspråkiga barn

Av 14 § språklagen framgår att den som har ett annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål. I 8 kap. 10 § skollagen föreskrivs att förskolan ska medverka till att barn med ett annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Det finns bestämmelser om förskola på vissa nationella minoritetsspråk (finska, samiska, meänkieli). Enligt läroplanen ska varje barn ges förutsättningar att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål, om barnet har ett annat modersmål än svenska. Enligt läroplanen ska utbildningen i förskolan lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer. Alla förskolor ska bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. Barn som tillhör de nationella minoriteterna ska stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet. Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla både det svenska språket och det egna nationella minoritetsspråket. I Sverige finns det fem erkända nationella minoritetsspråk: jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Inom språken romani chib, samiska och meänkieli finns olika varieteter som också utgör ett erkänt nationellt minoritetsspråk.

Barnkonventionen som lag stärker barns mänskliga rättigheter i praktiken och ska se till att barn får sina rättigheter tillgodosedda i samhället. Enligt Barnkonventionens artikel 30 har barn som tillhör minoriteter och urbefolkningar rätt att ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk (30 §), samt att barnets utbildning ska syfta till att bland annat utveckla respekt för barnets egen kulturella identitet och språk (29 §). Vidare finns bestämmelser i konventionen om att massmedier i sitt utbud ska ta särskild hänsyn till barn från språkliga och kulturella minoriteter (17d §).

Lagar och styrdokument

Skolverket (2018). Läroplan för förskolan: Lpfö 18. [Stockholm]: Skolverket

SFS 2010:800. Skollag.

Språklag 2009:800

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724

Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen, i sin helhet, Lag (2018:1197)